

LIBRIS

We know
books

MONICA H. COLUMBAN
VICTORIA GAL
MARIA LUPU
LILIANA PAICU
HORIA CORCHEȘ
MARILENA LASCĂR

LITERATURA
ROMÂNĂ

**CARTEA
DEFINITIVĂ**

PREGĂTIREA PENTRU
BACALAUREAT

art **Klett**

Prefață	7
---------------	---

Literatura română în secolul al XIX-lea

1. Perioada pașoptistă:	
• Pașoptismul: <i>Introducere</i> la <i>Dacia literară</i>	13
• Nuvela romantică: <i>Alexandru Lăpușeanul</i> de C. Negruzzi	17
2. Epoca marilor clasici:	
• Criticismul junimist: <i>Junimea</i> , Titu Maiorescu	51
• Poezia romantică: <i>Luceafărul</i> , <i>Floare albastră</i> de Mihai Eminescu	67
• Proza realistă – nuvela psihologică: <i>Moara cu noroc</i> de Ioan Slavici	91
• Comedia: <i>O scrisoare pierdută</i> de I.L. Caragiale	123
• Basmul cult: <i>Povestea lui Harap-Alb</i> de Ion Creangă	163
3. Sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea:	
• Prelungiri ale romantismului și clasicismului: <i>De demult...</i> de Octavian Goga	205
• Simbolismul – începuturile modernismului: <i>Plumb</i> , <i>Lacustră</i> de George Bacovia	215

Literatura română în secolul al XX-lea

1. Perioada interbelică	
• Curente culturale/ literare: modernismul (E. Lovinescu), tradiționalismul ...	237
• Poezia modernistă:	
– <i>Testament</i> de Tudor Arghezi	245
– <i>Eu nu strivesc corola de minuni a lumii</i> de Lucian Blaga	261
– <i>Riga Crypto și lapona Enigel</i> de Ion Barbu	273
• Poezia tradiționalistă: <i>Aci sosi pe vremuri</i> de Ion Pillat	289
• Romanul interbelic:	
– romanul psihologic: <i>Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război</i> de Camil Petrescu	301
– romanul experienței: <i>Maitreyi</i> de Mircea Eliade	365
– romanul realist de tip obiectiv: <i>Ion</i> de Liviu Rebreanu	399
– romanul realist de tip balzacian: <i>Enigma Otiliei</i> de G. Călinescu	437
– romanul realist-mitic: <i>Baltagul</i> de Mihail Sadoveanu	479

• Povestirea: <i>Fântâna dintre plopi</i> de Mihail Sadoveanu	507
2. Perioada postbelică	
• Romanul postbelic: <i>Moromeții</i> de Marin Preda	517
• Poezia postbelică: <i>Leoaică tânără, iubirea...</i> de Nichita Stănescu	555
• Teatrul postbelic: <i>Iona</i> de Marin Sorescu	567
• Postmodernismul: <i>Levantul</i> de Mircea Cărtărescu	591
<i>Bibliografie generală</i>	601

Competențe generale și specifice vizate

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în diferite situații de comunicare

- 1.1. Utilizarea adecvată a strategiilor și a regulilor de exprimare orală în monolog și în dialog, în vederea realizării unei comunicări corecte, eficiente și personalizate, adaptate unor situații de comunicare diverse
- 1.2. Utilizarea adecvată a tehnicilor de redactare și a formelor exprimării scrise compatibile cu situația de comunicare în elaborarea unor texte diverse
- 1.3. Identificarea particularităților și a funcțiilor stilistice ale limbii în receptarea diferitelor tipuri de mesaje/texte
- 1.4. Receptarea adecvată a sensului/ sensurilor unui mesaj transmis prin diferite tipuri de texte orale sau scrise
- 1.5. Utilizarea adecvată a achizițiilor lingvistice în producerea și în receptarea diverselor texte orale și scrise, cu explicarea rolului acestora în construirea mesajului

2. Utilizarea adecvată a strategiilor de comprehensiune și de interpretare, a modalităților de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea textelor literare și nonliterare

- 2.1. Identificarea temei și a modului de reflectare a acesteia în textele studiate sau în texte la prima vedere
- 2.2. Identificarea și analiza principalelor componente de structură, de compoziție și de limbaj specifice textului narativ
- 2.3. Identificarea și analiza principalelor componente de structură și de limbaj specifice textului dramatic
- 2.4. Identificarea și analiza elementelor de compoziție și de limbaj în textul poetic
- 2.5. Compararea unor viziuni despre lume, despre condiția umană sau despre artă reflectate în texte literare, nonliterare sau în alte arte
- 2.6. Interpretarea textelor studiate sau la prima vedere prin prisma propriilor valori și a propriei experiențe de lectură

3. Punerea în context a textelor studiate prin raportare la epocă sau la curente culturale/literare

- 3.1. Identificarea și explicarea relațiilor dintre operele literare și contextul cultural în care au apărut acestea
- 3.2. Construirea unei viziuni de ansamblu asupra fenomenului cultural românesc, prin integrarea și relaționarea cunoștințelor asimilate

4. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

- 4.1. Identificarea structurilor argumentative în texte literare și nonliterare studiate sau la prima vedere
- 4.2. Argumentarea unui punct de vedere față de o problematică pusă în discuție
- 4.3. Compararea și evaluarea unor argumente diferite, pentru formularea unor judecăți proprii

LIBRIS

We know
books

Literatura română
în secolul al XIX-lea

Perioada pașoptistă

Pașoptism, romantism; revista *Dacia literară*

1. Contextul epocii

Perioada pașoptistă (1830-1860) are ca nucleu revoluția anului 1848. Modernizarea societății românești, independența politică, libertatea națională, unirea provinciilor române sunt obiectivele social-politice ale mișcării pașoptiste.

Epoca pașoptistă marchează **începutul literaturii noastre moderne**. Scriitorii pașoptiști sunt nevoiți „să ardă etapele” care se desfășuraseră succesiv în literaturile occidentale, în decursul a mai bine de un secol și jumătate. Curentele literare (iluminism, preromantism, romantism, clasicism, realism incipient) sunt asimilate simultan. Principala trăsătură a literaturii pașoptiste constă în **coexistența curentelor literare**, nu numai în opera aceluiași scriitor, ci chiar și în aceeași creație.

2. Ideologia pașoptistă

Pașoptismul este o ideologie literară niciodată sintetizată într-un program particular și supusă unor comandamente exterioare: mesianism cultural și revoluționar, spirit critic, deschidere spre Occident și lupta pentru impunerea unui specific național, conștiința civică și patriotică, conștiința pionieratului în mai toate domeniile vieții, o retorică a entuziasmului și a trezirii la acțiune.

3. Îndrumători ai fenomenului cultural-literar

Două personalități au rolul de **îndrumători** al fenomenului cultural-literar.

Într-o primă etapă, corespunzătoare primei generații pașoptiste, acest rol îi revine lui **Ion Heliade-Rădulescu** prin articolele din ziarul *Curierul românesc*, apărut la București, începând cu 1829, căruia îi adaugă din 1837 suplimentul literar *Curierul de ambe sexe*.

O altă etapă este marcată de contribuția lui **Mihail Kogălniceanu**, redactorul revistei ieșene *Dacia literară*, care are ca obiectiv exclusiv literatura. Programul revistei orientează literatura timpului; în cele trei numere apărute, se publică opere ale celor mai valoroși scriitori ai vremii (C. Negruzzi, Vasile Alecsandri, Grigore Alexandrescu ș.a.), dar direcția imprimată se reflectă în toată literatura epocii.

4. Revista *Dacia Literară*: articolul *Introducție*, de Mihail Kogălniceanu

Constituirea deplină a romantismului pașoptist a fost marcată de programul teoretic *Introducție*, redactat de Mihail Kogălniceanu. Publicat în primul număr al revistei, articolul-program reprezintă *manifestul literar* al romantismului românesc.

Kogălniceanu își susține intenția de a face din *Dacia literară* „un repertoriu general al literaturii românești”, prin cele patru puncte ale articolului-program, ce vizează: întemeierea spiritului critic în literatura română pe principiul estetic; afirmarea idealului de realizare a unității limbii și a literaturii române; combaterea imitațiilor și a traducerilor mediocre; promovarea unei literaturi originale, prin indicarea unor surse de inspirație în conformitate cu specificul național și cu estetica romantică: „Istoria noastră are destule fapte eroice, frumoasele noastre țări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitorești și de poetice pentru ca să putem găsi și la noi subiecturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații”.

Prin precizarea surselor de inspirație / a temelor literare în ultimul punct al articolului, dar și prin diversele trimiteri spre trăsăturile romantismului (aspirația spre originalitate, refugiul în trecutul istoric, aprecierea valorilor naționale și a folclorului, îmbogățirea limbii literare prin termeni populari, arhaici sau regionali), acesta devine un *manifest literar*¹¹ manifest literar – text cu valoare de document pentru începutul unei mișcări literare / a unui curent literar, prin care se afirmă o nouă concepție literară, de obicei, în mod polemic față de mișcarea anterioară al romantismului românesc.

5. Romantismul în literatura pașoptistă

Literatura pașoptistă se dezvoltă sub semnul romantismului european și parcurge un drum sinuos. După literatura anilor 1825-1830, care abundă în adaptări după autorii străini, în special francezi, remarcăm sincronizarea dintre apariția manifestului romantismului francez (*Prefața* la drama *Cromwell*, de Victor Hugo, în 1827) și a articolului-program *Introducție*, publicat de Kogălniceanu în 1840. Scriitorii români ai epocii asimilează rapid manifestul romantismului francez și aplică principiile acestuia, cu particularitățile curentului național-popular de la revista *Dacia literară*.

Primii noștri scriitori moderni, precum C. Negruzzi, Vasile Alecsandri, Gr. Alexandrescu ș.a., se afirmă în cadrul curentului național-popular de la *Dacia literară*. Ideile enunțate în articolul-program și promovate de revistă se reflectă în literatura română de la mijlocul secolului al XIX-lea.

1. (30 de puncte) Realizează un eseu, de 1-2 pagini, în care să demonstrezi că articolul lui Mihail Kogălniceanu, *Introducție*, apărut în 1840 în revista *Dacia literară*, reprezintă manifestul literar al romantismului românesc.

În elaborarea eseului, vei avea în vedere următoarele repere:

- prezentarea conceptului *romantism* (apariție, trăsături, reprezentanți);
- evidențierea contextului social și cultural în care a apărut revista *Dacia literară*: pașoptismul;
- prezentarea celor patru principii promovate de revistă, enunțate în articolul *Introducție*;
- exemplificarea unei teme/ temelor romantice recomandate în *Introducție*, prin opera unui scriitor care aparține generației pașoptiste.

NOTĂ! În elaborarea eseului, vei respecta structura textului de tip argumentativ: *ipoteza/ premisa* (exprimarea propriei opinii), *argumentația* (cu minimum 4 argumente *pro* și/ sau *contra* / raționamente critice/ exemple concrete etc.) și *concluzia/ sinteza*. Pentru **conținutul** eseului vei primi **16 puncte**, iar pentru **redactarea** lui vei primi **14 puncte**.

Nuvela romantică de inspirație istorică

Alexandru Lăpușneanul

de COSTACHE NEGRUZZI

I. Particularități ale textului narativ

Eseu despre particularitățile unei *nuvele* studiate: *nuvela istorică / romantică / din perioada pașoptistă* (de exemplu: *temă, viziune despre lume, construcția subiectului, particularități ale compoziției, perspectivă narativă, tehnici narative, secvență narativă, episod, relații temporale și spațiale, personaj, modalități de caracterizare a personajului etc.*).

A1

Realizează
încadrarea în
context a nuvelei.

INTRODUCERE**1. Încadrare în context**

(opera autorului, epocă, specie literară)

Opera literară *Alexandru Lăpușneanul* este o **nuvelă romantică de inspirație istorică**.

Nuvela *Alexandru Lăpușneanul* este **prima nuvelă istorică din literatura română**, o **capodoperă** a speciei și un model pentru autorii care au cultivat-o ulterior.

Publicată în **perioada pașoptistă**, în **primul număr al *Daciei literare*** (1840), nuvela ilustrează una dintre sursele literaturii romantice, istoria națională (Evul Mediu), potrivit recomandărilor lui Mihail Kogălniceanu din articolul-program al revistei, intitulat *Introducere*, care constituie și manifestul literar al romantismului românesc.

Ulterior, nuvela *Alexandru Lăpușneanul* a fost inclusă în ciclul *Fragmente istorice*, din volumul *Păcatele tinereților* (1857).

A2

Precizează 2-4
caracteristici ale
nuvelei, prin care
poți motiva
încadrarea operei
în specia literară.

CUPRINS**2.1. Încadrare în specie și curent literar: nuvela**

a. Este o **nuvelă** deoarece este o specie epică în proză, cu o construcție riguroasă, având un fir narativ central. Se observă concizia intrigii, tendința de obiectivare a per-

spectivei narative și verosimilitatea faptelor prezentate. Personajele sunt relativ puține, caracterizate succint și gravitează în jurul personajului principal.

b. Este o **nuvelă romantică** datorită mai multor trăsături: specie; inspirația din istoria națională (Evul Mediu); temă; conflict; narațiune liniară; personaje excepționale în situații excepționale; personaje construite în antiteză (doamna Ru-xandra blândă, supusă influențabilă, iar Lăpușneanul, crud, tiran, răz bunător); culoarea epocii în descrieri cu valoare documentară, nu cu valoare epică (descrieri amănunțite ale vestimentației și ale obiceiurilor: descrierea vestimentației lui Lăpușneanu în biserică și a mesei domnești); *liniaritate psihologică în construcția personajelor* (Nicolae Manolescu, *Istoria critică a literaturii române*), gesturi și replici spectaculoase și memorabile.

c. **Nuvela istorică** este o specie literară cultivată de romantici, care se inspiră din trecutul istoric (Evul Mediu): tema, personajele și culoarea epocii (mentalități, comportamente, relații sociale, obiceiuri, vestimentație, limbaj).

A3

Precizează viziunea despre lume existentă în nuvela studiată.

2.2. Viziunea despre lume

Scriitorii pașoptiști se inspiră din cronici și din folclor, conform esteticii romantice și recomandărilor din *Introducție* la *Dacia literară*: „Istoria noastră are destule fapte eroice [...] pentru ca să putem găsi și la noi subiecturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuință să ne împrumutăm de la alte nații”.

Costache Negruzzi, întemeietorul nuvelei istorice românești, este primul scriitor care valorifică într-o creație literară cronicile moldovenești (*Letopisețul Țării Moldovei* de Grigore Ureche și de Miron Costin).

Nuvela de inspirație istorică aduce în momentul apariției nu un model de patriotism, ci un antimodel de conducător ca un avertisment adresat contemporanilor într-o perioadă de efervescentă revoluționară.

A4

Prezintă relația realitate-ficțiune în nuvela istorică aleasă.

2.3. Relația realitate-ficțiune

Din cronică lui Ureche, Negruzzi preia imaginea personalității domnitorului Alexandru Lăpușneanul, ca și scene, fapte și replici (de exemplu: *mottoul* capitolului I și al IV-lea), dar se distanțează de realitatea istorică prin apelul la ficțiune și prin viziunea romantică asupra istoriei,

influențată de ideologia pașoptistă. Transfigurarea artistică a faptelor istorice este motivată estetic: gradarea tensiunii narrative, reliefaarea caracterelor personajelor în relație cu spectaculosul acțiunii, mesajul textului narativ. „*Negruzzi a înțeles spiritul cronicii române și a pus bazele unui romantism pozitiv, scutit de naive idealități*” (G. Călinescu, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*).

Nu trebuie confundate **persoane** / personalități istorice, a căror existență este consemnată în cronici sau în lucrări științifice, și **personajele literare**, care ilustrează anumite tipuri umane, iar autorul le atribuie destine și profiluri psihologice care susțin coerența narativă.

A5

Prezintă perspectiva narativă în nuvela istorică aleasă.

2.4. Perspectiva narativă

Naratorul este omniscient, omniprezent, sobru, detașat, predominant obiectiv, dar intervine direct prin câteva epitețe de caracterizare (de exemplu: „*tiran*”, „*curtezan*”, „*mișelul boier*”, „*deșănțată cuvântare*”). **Narațiunea** la persoana a III-a (cu focalizare zero, viziunea „*dindărăt*”) amintește, prin obiectivitate și conciziune, de relatarea cronicarilor.

A6

Precizează tema nuvelei.

3. Tema

Nuvela are ca **temă** lupta pentru putere în epoca medievală (în Moldova, la mijlocul secolului al XVI-lea). Evocarea artistică a celei de-a doua domnii a lui Alexandru Lăpușneanul (1564-1569) evidențiază lupta pentru impunerea autorității domnești și consecințele deținerii puterii de un domnitor crud, tiran.

A7

Prezintă elementele de structură, de compoziție și de construcția subiectului din nuvela studiată.

A8 (4.1. p. 3)

Prezintă particularitățile compoziției (*secvențe narative, incipit, final, capitole, motto*).

4. Elemente de structură și compoziție

4.1. Particularitățile compoziției

4.1.1. Relația incipit-final

Incipitul și **finalul** se remarcă prin sobrietatea auctorială. Astfel, paragraful inițial rezumă evenimentele care motivează revenirea la tron a lui Lăpușneanul și atitudinea lui vindicativă. Frazele finale consemnează sfârșitul tiranului în mod concis, lapidar și obiectiv, amintind de stilul cronicarului, iar prin menționarea portretului votiv se realizează caracterul verosimil, specific nuvelei: „*Acest fel*

fu sfârșitul lui Alexandru Lăpușneanul, care lăasă o pată de sânge în istoria Moldaviei. La monastirea Slatina, zidită de el, unde e îngropat, se vede și astăzi portretul lui și al familiei sale”.

4.1.2. Construcția discursului narativ / elemente de compoziție

Narațiunea se desfășoară linear, cronologic, prin **înlănțuirea** secvențelor narative și a episoadelor, particularitate narativă romantică, potrivit criticului Nicolae Manolescu: „*Intriga liniară și previzibilă este o particularitate a prozei narative care denotă multă artificialitate.*”

Echilibrul compozițional este realizat prin organizarea textului narativ în **patru capitole**, care fixează **momentele subiectului**. Capitolele poartă câte un *motto* cu rol rezumativ, care constituie replici memorabile ale personajelor:

În capitolul I, „*Dacă voi nu mă vreți, eu vă vreau...*” este răspunsul dat de Lăpușneanul soliei de boieri care îi ceruseră să se întoarcă de unde a venit pentru că „norodul” nu îl vrea;

În capitolul al II-lea, „*Ai să dai samă, Doamnă!*” este avertismentul pe care văduva unui boier decapitat îl adresează doamnei Ruxanda, pentru că nu ia atitudine față de crimele soțului său.

În capitolul al III-lea, „*Capul lui Moțoc vrem...*” este cererea vindicativă a norodului care găsește în Moțoc vinovatul pentru toate nemulțumirile.

În capitolul al IV-lea, „*De mă voi scula, pre mulți am să popesc și eu...*” este amenințarea rostită de Lăpușneanul care, bolnav, fusese călugărit potrivit obiceiului vremii, dar pierduse astfel puterea domnească.

A9

Prezintă construcția subiectului (*momentele subiectului, conflictul, relații temporale și spațiale*).

4. 2. Construcția subiectului

4.2.1. Momentele subiectului

Capitolul I cuprinde **expozițiunea** (întoarcerea lui Alexandru Lăpușneanul la tronul Moldovei, în 1564, în fruntea unei armate turcești și întâlnirea cu solia formată din cei patru boieri trimiși de Tomșa: Veveriță, Moțoc, Spancioc, Stroici) și **intriga** (hotărârea domnitorului de a-și relua tronul și dorința sa de răzbunare față de boierii trădători).

Capitolul al II-lea corespunde, ca moment al subiectului, **desfășurării acțiunii** și cuprinde o serie de evenimente declanșate de reluarea domniei de către Alexandru Lăpușneanul: fuga lui Tomșa în Muntenia, incendierea cetăților, desființarea armatei pământene, confiscarea averilor boierești, uciderea unor boieri, intervenția doamnei Ruxanda pe lângă domnitor pentru a în-ceta cu omorurile și promisiunea pe care acesta i-o face.

Capitolul al III-lea conține mai multe scene romantice cu caracter memorabil sau excepțional: participarea și discursul domnitorului la slujba religioasă de la mitropolie, ospățul de la palat și uciderea celor 47 de boieri, omorârea lui Moțoc de către mulțimea revoltată și „leacul de frică” pentru doamna Ruxanda. Capitolul cuprinde **punctul culminant**. *„Întâmplările sângeroase au aceeași rațiune documentară ca în întreaga proză scrisă de romantici ; caracterul ilustrativ este evident”* (Nicolae Manolescu, *op.cit.*).

În capitolul al IV-lea, este înfățișat **deznodământul**, moartea tiranului prin otrăvire. După patru ani de la cumplitele evenimente, Lăpușneanul se retrage în cetatea Hotinului. Bolnav de friguri, domnitorul este călugărit, după obiceiul vremii. Faptul că, atunci când își revine, amenință să-i ucidă pe toți (inclusiv pe propriul fiu, urmașul său la tron), o determină pe doamna Ruxanda să accepte sfatul boierilor de a-l otrăvi.

4.2.2. Conflictul

Conflictul nuvelei este complex și pune în lumină personalitatea puternică a personajului principal.

Principalul conflict, exterior, este de ordin **politic**: lupta pentru putere iscată între domnitor și boieri. Impunerea autorității centrale / domnești în fața oligarhiei boierești a constituit, în secolul al XVI-lea, un factor de progres, dar mijloacele alese de Lăpușneanul sunt sângeroase, caracteristice tiranului feudal. Însă actele personajului sunt motivate psihologic: cruzimea devine expresia dorinței de răzbunare pentru trădarea boierilor în prima sa domnie.

Conflictul secundar, între domnitor și Moțoc (boierul care îl trădase), particularizează dorința de răzbunare a domnitorului, fiind anunțat în primul capitol și încheiat în capitolul al III-lea.

Conflictul social, între boieri și popor, se limitează la revolta mulțimii din capitolul al III-lea.